

DES ROMANISCHEN KÖNIGREICHES

~~12~~
a - a

ing: Iselli Arithmetica

" id. Geometria.

Proeli^{um} Sphaera

14884/1105

K. 77 1/2

4 69 233/

PROCLI
SPHÆRA.

LIPSIÆ

Ex Officina Typographica
Abrahami Lambergi.

ANNO M. DC.

LIBRARIUS

Quintus Curtius

T

pte
Sep
ha
tra
zo
loc
per
gu
ro
co
cu

PROCLI SPHÆRA.

Thoma Linacro Britanno
interprete.

DE AXI ET POLIS.

AXis mundi vocatur dime-
tiens ipsius, circa quam vol-
uitur. Axis extrema, poli
mundi, seu vertices sunt
nominati. Horum alter se-
ptentrionalis, alter austrinus dicitur.
Septentrionalis, qui semper in nostra
habitatione apparet. Austrinus con-
trà, qui semper, vt ad nostrum hori-
zonta, conditur. Sunt tamen in terra
loca quædam, in quib. polus, qui sem-
per nobis conspicuus est, ñs qui ibi de-
gunt haud quaquam cernitur. Qui ve-
rò nobis perpetuò occultus est, ñsdem
conspicuus euadit. Rursus quoq; lo-
cum quempiam in terris inuenias, vbi

A 2

ambo

ambo poli, æquabilem in horizonte situm habent.

DE CIRCVLIS SPHÆRÆ.

Circulorum spæræ, alij paralleli siue æquidistantes sunt, alij obliqui, alij per polos ducti. Aequidistantes sunt, quibus ijdem cum mundo poli sunt. Sunt autem ij numero quinque: Septentrionalis, Solstitialis, Aequator, Brumalis, Antarcticus. Septentrionalis igitur circulus is est, qui omnium, quos perpetuò cernimus, planè maximus est, qui horizonta solo puncto contingit, totus supra terram interceptus. In hoc quæcunq; clauduntur astra, nec ortum, nec occasum norunt, sed circa polum verti tota nocte cernuntur. Porro is circulus in nostro tractu, à priore maioris vrsæ pede describitur: Solstitialis autem circulus is est, qui omnium, qui à sole describuntur, maximè septentrionalis habetur. In quem cum se sol receperit, æstiuam reciprocationem peragit: longissi-

gissimusq; totius anni dies, breuissi-
maq; nox erit. Post hanc autem reci-
procationem nequaquam vltra septen-
triones versus, solem progredi, quin
potius ad diuersa mundi regredi, cer-
nas, vnde & tropico græce nomen.
Aequator circulus is est, qui maxi-
mus æquidistantium circulorum statui-
tur: ita nimirum ab horizonte disse-
ctus, vt alter eius semicirculus supra
terram, alter sub terra condatur. In hoc
sol duplex æquinoctium, vernum, au-
tumnaleq; facit. Brumalis circulus is
est, qui omnium circulorum, qui à sole
mundi circumactu describuntur, ma-
ximè ad austrum pertinet. In quo sol
brumalem reciprocationem facit: ma-
ximaq; totius anni nox, minimusq; di-
es efficitur. Post hanc metam nequa-
quam vltra progreditur sol, sed ad alte-
ras mundi partes reuertitur. Vnde tro-
picus hic quoq;, quasi versilis appella-
tur. Antarcticus verò circulus æqua-
lis, & æquidistans septentrionali circu-
lo est, & horizonta vno puncto con-
tingens, totus præterea sub terris mer-
sus. In quo sita astra semper nobis oc-

culta manent. Maximus autem ex
quinque memoratis circulis est æquator :
deinde tropici. Minimi verò (quod
ad nostram habitationem dixerim) ar-
ctici. Porro hos circulos citra omnem
latitudinem intelligi conuenit, ratione
cognobiles ex astrorum situ, & eodem
dioptræ obtutu, & nostro intellectu
deliniatos. Sensu enim vnus lacteus
discerni in cœlo potest ; reliqui omnes
ratione.

Cur quinque duntaxat æqui- distantes in sphaera.

Quinque verò æquidistantes circuli
describi in sphaera solent : quod
tamen non eò valet, quasi ñ soli in mun-
do æquidistantes sint : quippe cum sol
quotidie æquidistantem æquatori cir-
culum (quod sensu animaduerti licet)
mundi rotatu peragat. Quo fit, vt bis
centum octuaginta duos æquidistan-
tes circulos intra tropicos describat :
totidem enim dies intra reciprocatio-
nes numerantur. Quin & stellæ ipsæ
vniuersæ in æquidistantibus circulis
quoti-

quotidie feruntur. Non tamen hi omnes in sphaeram adhibentur. Qui tamen si multis alijs rebus in astrologia conducant (siquidem fieri nequit, vt vel astra probe in sphaera locentur sine omnibus aequidistantibus circulis, vel examusis dierum noctiumq; magnitudines sine iisdem inueniantur) tamen quod ad prima Astrologiae rudimenta non adeo vtilis existimati sunt, parum visum est eos in sphaeram adscribi. Quinque vero aequidistantes circuli ob certa compendia, quae astrologiae tyronibus afferunt, optimo iure in sphaeram sunt adhibiti. Septentrionalis enim astra, quae nobis perpetuo cernuntur, definit. Solstitialis tropicus, solis reciprocationem continet, finisque est eiusdem ad boream transitus. Aequator circulus aequinoctia complectitur. Brumalis tropicus solis ad austrum progressi meta est, & brumalem eius reciprocationem in se habet. Antarcticus circulus astra, quae nostrum conspectum fugiunt, determinat. Itaque cum ijs, qui primis astrologiae rudimentis imbuendi sunt, certa e-

molumenta suggerant, meritò in sphaeram coniectos, quis dubitet?

De occultatione & emerſu æquidistantium.

VERUM ex memoratis quinque æquidistantibus circulis, Arcticus sanè supra terram totus existit. Solstitialis autem tropicus bipertitò ab horizonte scinditur: maiore eius parte supra terram conspicua: minore subter occulta. Neque tamen in omni tractu, orbèue, similiter circulus hic ab horizonte secatur: sed pro climatum varietate, variam sectionum exuperantiam sortitur: ijs quoque, qui propius septentriones agunt, inæquabilius ab horizonte scinditur. Nec finis, donec eò loci ventum sit, ubi totus supra terram emineat. Qui vero ad austrum magis vergunt, ijs profecto per æquabiliores partes ab horizonte diuiditur: donec ad plagam quandam ventum sit, nobis certè australem, in qua tropicus ab horizonte per æquas partes secatur. At in nostra habitatione, ita solstitia-

stitialis ab horizonte scinditur, vt vni-
uerso circulo per octo partes dissecto,
quinque supra terram appareant, tres
sub terra lateant. Sanè ad hoc clima di-
rexisse stilum Aratus videtur, cū Phæ-
nomena conscriberet: In quibus cum
de solstitiali tropico differit, ita ait:

Huius in octonis directi partibus, ita
Terrarū iurant quinq; tres ima frequentant,
Aeterni & Phœbi reditus celebrantur eodem.

Ex hac diuisione sequitur, maximum
diem horarum æquinoctialium quin-
decim esse, noctem vero nouem. In
Rhodio autem horizonte ita tropicus
ab horizonte dirimitur, vt cum circu-
lus vniuersus in octo & quadraginta
partes secetur, vndetriginta sectiones
supra horizontem appareant, vndeui-
ginti sub terra lateant. Ex qua diuisio-
ne fit, vt apud Rhodios longissimus
dies horas æquinoctiales quatuorde-
cim habeat, nox nouem, additis hinc
inde semisibus vnus horæ singulis,
Aequator verò circulus per vniuer-
sum terrarum orbem ita ab horizonte
diuiditur, vt semicirculus eius supra
terram extet, semicirculus sub terram

A 5

lin.

linquatur. Quo fit. vt in hoc circulo æ-
quinoctia fiant. Brumalis autem tro-
picus ea ratione ab horizonte interse-
ctus est, vt minor è sectionibus supra
terram habeatur, maior sub terra. Inæ-
quabilitas verò sectionum eandem in
omnibus climatibus varietatem habet,
quam etiam in solstitiali tropico dixi-
mus. Semper enim respondentes ex ad-
uerso tropicorum sectiones, æquales in-
ter se sunt. Eoq; fit, vt maximus dies
maximæ nocti, & minimus dies mini-
mæ nocti æqualis euadat. Antarcticus
autem circulus totus sub horizonte la-
tet.

De magnitudine æqui- distantium.

SED ex quinque iam memoratis circu-
lis, quorundam magnitudines per
vniuersum terrarum orbem eadem si-
bi constant, nonnullorum pro climati-
bus mutantur, alijsq; maiores, alijs mi-
nores circuli euadunt: Tropici, n. &
æquator pares per totum orbem ma-
gnitudines seruant. Arctici magnitu-
dine variant, cum alibi maiores, alibi
mino-

minores cernantur. Quippe ijs qui septentriones versus degunt, maiores septentrionales fiunt, cum polo magis in altum sublato arcticum circulum, qui horizonta contingit, necesse sit assidue maiorem fieri. His vero qui magis etiam ad septentriones vergunt, interdum solstitialis tropicus in arcticum plane abit: fitque ut duo circuli, septentrionalis, tropicusque coeant, pro vnoque habeantur. Adeo cum magis etiam ad septentriones acceditur, maiores solstitiali tropico septentrionales redduntur. Nec finis donec eo ventum sit, ubi polus supra verticem conspicitur, septentrionalis in horizontis locum cedit, eique in mundi rotatu coniungitur, aequatoris plane magnitudine: fitque ut tres circuli, septentrionalis, aequator, & horizon eundem situm positumque obtineant. Rursus autem ijs qui ad austrum habitant, poli humiliores fiunt, septentrionales vero circuli minores. Finis autem decrementi est locus ad austrum nobis situs sub aequatore, in quo poli sub horizonte habentur, septentrionales autem circuli prorsus evanescere. Ita
ex quin-

ex quinque æquidistantibus tres denique
superant, nempe cum æquatore tropici
duo. Nec enim ob ea quæ dicta sunt,
quinque perpetuos æquidistantes existi-
mandum, sed pro nostra habitatione
numerum eorum existere. Quippe
quibusdam in horizontibus tres dun-
taxat æquidistantes inuenias. Sunt sa-
ne & supra terram habitationes, qua-
rum prima est, in qua solstitialis circu-
lus horizonta contingit, & pro arctico
plane habetur. Secunda, quam sub po-
lo appellant. Tertia, de qua paulò ante
retulimus, quam sub æquatore nomi-
nant.

De ordine æquidi- stantium.

Quo circa nec ordo quinque æquidi-
stantium circulorum idem apud
omnes est. Sed in nostro tractu primum
sane septentrionalem dixeris, secundum
solstialem, tertium æquatorem, quar-
tum brumalem, quintum antarcticum.
At hijs qui propius quàm nos septentrio-
nes incolunt, primus interdum solsti-
tialis tropicus numeratur, secundus septen-

septentrionalis, tertius æquator, quartus antarcticus, quintus brumalis circulus. Cum namq; septentrionalis solstitiali capacioreuadit, necesse est memoratum ordinem seruari.

De potestate æquidistantium,

Iam vero nec potestates eorundem æquidistantium eadem. Nam qui nobis solstitialis circulus habetur, Antipodibus certe brumalis efficitur: contra qui illis solstitialis est nobis brumalis redditur. Sed qui sub æquatore degunt, ijs vniuersi tres circuli viribus plane solstitiales sunt, vtpote sub ipsam solis orbitam incolentibus. Quanquam si ad se inuicem conferantur, qui nobis pro æquatore statuitur, solstitialis vicem obtinet. Ambo verò tropici pro brumalibus cēsentur. Namq; is demū natura solstitialis circulus, perpetuaq; ratione in toto terrarum orbe dici potest, qui proximè habitationem habetur. Quo fit, vt ijs qui sub æquatore degunt, æquator ipse pro solstitiali statuatur;

atur, vtpote in quo sol supra verticem
agitur: pro æquatoribus autem omnes
æquidistantes circuli, velut per æquas
partes ab horizonte dissecti,

De interuallo æqui- distantium.

Sed nec interualla circulorum in to-
to orbe à se inuicem stata sunt. Ve-
rùm pro sphærarum descriptione ad
hunc modum dispensari solent. Diuiso
in sexaginta partes meridiano quouis
circulo, septentrionalis circulus à polo
sexagesimarum partium sex interuallo
describitur. Idem in alteram partem à
solstitiali circulo sexagesimarum parti-
um quinque interuallo notatur. Aequa-
tor ab vtroque tropicorum sexagesimis
quaternis distat. Brumalis circulus ab
Antarctico sexagesimis quinque. An-
tarcticus à polo sexagesimis sex. Neque
tamen in omni plaga orbeue eandem
intercapedinem inter se seruant. Sed
tropici ab æquatore parem in omni in-
clinatione distantiam vendicant. Idem
uatem ab arcticis non parem per omnes
hori-

horizontas, sed alibi minorem, alibi
maiolem. Ita demum & arctici à polis
non parem in quavis inclinatione di-
stantiam seruant, sed alibi maiolem, a-
libi minorem habent. Sphæræ tamen
omnes ad Græciæ horizonta descri-
bunt.

De Coluris.

SVnt & per polos ducti circuli, quos
nonnulli Coluros vocant. Iis acci-
dit, vt in ambitus suos mundi polos re-
cipiant. Coluri autem dicti sunt, quòd
partes aliquas in se minimè conspectas
habent. Reliqui enim circuli in mundi
circumactu integri cernuntur. Sed co-
lurorum partes quæpiam, quæ videli-
cet ab arctico sub horizonte latent, cer-
ni non possunt. Signantur autem ij cir-
culi per tropica puncta, diuiduntq; per
duas æquas partes circulum, qui per
media signiferi ducitur.

De signifero.

Obliquus circulus is est, qui duode-
cim signa continet, ex tribus æ-
quidistantibus circulis constans: quo-
rum

rum duo latitudinem signiferi determinant, vnus per media signa ductus vocatur: hic ad eò duos pares & æquidistantes circulos attingit, solstitialem in prima Cancri parte, brumalem in Capricorni principio. Latitudo signiferi continet partes duodecim. Dicitur est autem hic circulus obliquus, quòd æquidistantes ad inæquales angulos intersecet.

De Horizonte.

Horizon verò circulus est, qui conspectam mundi partem ab inconspicua dirimit. Itaque in duas partes vniuersam sphaeram secat, vt alterum hemisphaerium supra terram, alterum sub terra relinquat. Est verò horizon duplex alter qui sensu vsurpatur, alter qui sola ratione percipitur. Ergo sensibilis horizon est, qui à nostro visu in termino visionis circumscribitur. Hic ad eò non amplius duum millium stadiorum dimetientem habet. Qui autem ratione percipitur, ad fixarum stellarum sphaeram pertinet, mundumque totum in duo secat. Nec verò per omnē
tra-

tractum vrbemue idem horizon est, sed
sensu idem quadringentis ferè stadijs
manet, quo fit, vt dierum longitudo, &
clima, & apparentiæ omnes eadem sibi
constent. Aucto vero stadiorum nu-
mero, pro habitationis diuersitate ho-
rizon, clima, omnes deniq; apparentiæ
mutantur. Conuenit tamen, vt habita-
tionis vltra quadringenta stadia muta-
tionem ad austrum boreamue accipia-
mus. Siquidem qui eundem æquidi-
stantem incolunt, in quamlibet magno
stadiorum numero horizonta quidem
diuersum habent, clima vero idem, &
apparentias omnes similes. Dierum
tamen exitus initiaq; haud quaquam ijs
qui eundem æquidistantem habitant,
eodem temporis momento euenient.
Verum si exactæ rationis examini stare
velimus, pro quolibet puncto, in qua-
uis orbis parte mutati situs horizon,
clima, & apparentiæ omnes euariant.
Horizon vero ea ratione in sphaerarum
descriptionem non adhibetur, quod re-
liqui circuli omnes ab ortu ad occasum
circumactò mundo vnà rapiuntur. Ho-
rizon suapte natura quietem amat, eo-

B

dem

dem semper seruato situ. Si ita horizon
in sphaeras adderetur, circumactis ijs,
etiam eum moueri, & nonnunquam su-
pra verticem esse accideret. Id quod
certe tum captum omnem superat, tum
a sphaera ratione abhorret. Verum non
incommode situs eius ab alueo, in quo
sphaera reuoluitur, intelligi solet.

De Meridianis circulis.

Meridianus circulus est, qui per
mundi polos & punctum quod
nobis supra verticem eminent, ducitur
In quem cum sol incidit, medios dies,
mediasque noctes efficit. Hic etiam cir-
culus, immotus in mundo est, vno eo-
demque in tota mundi vertigine seruato
positu. Nec in sphaeris, qui astris insi-
gniuntur, abscribitur, quod & immotus
sit, & nullam mutationem recipiat. Sed
(quod sensu vsurpari possit) trecentis
ferè stadijs idem meridianus manet.
Rationis tamē scrupulosiore indagine
ad quemuis gressum, qui ortum versus
occasumue dirigitur, nouus meridia-
nus notatur. Ad austrum .n. boreamue
quan-

quantumuis progrediare, etiam si decem
miliū stadiorum interuallum intersit,
idem meridianus seruetur: cum ab or-
tu ad occasum itur, mutatur.

De lacteo circulo.

Obliquus etiam est & lacteus circu-
lus. Hic itaq; supra tropicos obli-
quatus cernitur. Constat autem ex te-
nui nebulosa substantia. Vnus certe
cœlestium circulorum conspicuus: nec
certa latitudine definitus, sed aliqua sui
parte latiore, aliqua angustiore, quo
minus equidem in plerasq; sphaeras ad-
scribi solet. Est autem vnus e numero
maximorum circulorum: quippe cum
maximi circuli in sphaeris dicantur, qui-
bus idem centrum cū sphaera est. Sunt
porro maximi circuli septem: Aequa-
tor, Signifer, qui per media signa duci-
tur, qui per polos ducitur, cuiusq; habi-
tationis Horizon, Meridianus, La-
cteus.

De quinque zonis.

Totius terræ superficies sphaerica
est, & diuiditur in zonas quinque.
B 2 ex quib.

ez quib. duæ sunt quæ circa polos de-
scribuntur: frigida dictæ, quòd maxi-
mè absunt à solis orbita. Eadem ob fri-
goris iniuriam parum habitata. Deter-
minantur autem polos versus arcticis
circulis. Quæ verò post has deinceps
habentur, quod mediocriter ad præte-
rentem solem sunt sitæ, temperata ap-
pellantur: habentq; in cœlo limites, ar-
cticos, tropicosq; circulos, quibus inter-
iacent. Reliqua, quæ inter memoratas
quatuor mediū locum tenet, quod sub
ipso solis transitu iacet, torrida nuncu-
patur: à terrestri æquatore in duas par-
tes diuisa. Is porro sub mundi æquatore
porrigitur. Sed ex temperatis altera à
nostri orbis hominibus incolitur, ipsa
longa propè centum milibus stadiorū,
lata ferè dimidio.

De signis cœlestibus.

Signa stellis insignita diuiduntur in
partes tres. Quædam enim insignife-
ro locata sunt, quædam septentrionalia
vocantur, quædam austrina. Quæ itaq;
in signifero sita sunt, duodecim anima-
lia

lia sunt, quorum nomenclaturas alibi
diximus. In his duodecim stellæ quæ-
dam sunt, quæ ob quasdam quas refe-
runt notas, proprias appellationes me-
ruerunt. Siquidem sex numero quæ in
tauri dorso visuntur, Pleiades nominan-
tur, Quinque vero quæ in capite tauri
cernuntur, Hyades dicuntur. Stella ve-
ro quæ pedes geminorum præcedit,
Propus, quasi præpes, vocatur. Quæ
vero in Cancro nubeculam referunt,
Præsepe vocant. At duæ quæ iuxta præ-
sepe collocatæ sunt, Aselli dicuntur.
Prænitens autem sidus quod in corde
Leonis notatur, simili cum loco nomine
Leonis cor dicitur: à nonnullis regia
stella, quod qui sub ea nascuntur, regiã
natiuitatem sint nacti. Sed quæ in vir-
ginis summa sinistra manu hæret, ful-
gida sanè stella, spicam nominant. Stel-
lula verò quæ iuxta virginis dextram
alam figitur, Protrigetes dicitur. At qua-
tuor stellæ, quæ in summa Aquarij de-
xtra visuntur. Vrnæ nomen habent.
Quæ vero à piscium caudæ partibus sitæ
deinceps sunt, græcè lini, latinè lineæ,
vel, vt quibusdam placet, lineolæ nun-
cupan-

cupantur. Sunt itaque in austrina linea
stellæ nouem, in septentrionali quinque.
Sed præfulgens sidus, quod in summa
linea conspicitur græcè syndesmos, lati-
nè nodus nuncupatur. Septentrionalia
sunt, quæcunq; ad septentrionem signi
feri situm habent. Sunt autem hæc: Vr-
sa maior. Vrsa minor. Draco, qui inter
Vrsas locatur. Arctophylax. Corona.
Engonasin. Serpentarius, Serpens, Ly-
ra, Auis, Sagitta, Aquila. Delphinus,
Protomehippi, hoc est prior equi por-
tio, iuxta Hipparchū equus. Cepheus.
Casiopeia, Andromeda, Perseus, Au-
riga, Deltoton, & qui postea à Callima-
cho in astra relatus est, Berenices cri-
nis. In ijs rursus stellæ quædam, ob no-
tas quasdam integras, quas in se conti-
nent, proprias appellationes sunt forti-
tæ. Nam insigne sidus, quod supra me-
dia Arctophylacis crura iacet, Arctu-
rus appellatur. Clara autem stella, quæ
iuxta Lyram posita est, totius signi no-
mine Lyra dicitur. Quæ verò in Per-
sei summa sinistra spectantur, Gorgo-
neæ nomen habent, Sed quæ in summa
eius dextra notantur, stellulæ certe cre-
bræ

brae paruaeque, falcem conficiunt. At illustre sidus, quod in aurigae sinistro humero cernimus. Capram nominamus. Duas vero exiguas stellas, quae in summa eiusdem aurigae manu figuntur. Haec dos dicimus. Austrina signa sunt, quaecumque ad meridionalem signiferi partem sunt posita. Eorum nomina haec sunt: Orion. Procyon. Lepus. Argo. Hydra. Cratera. Coruus. Centaurus. Fera, quam centaurus tenet, Thyrsolochus quem centaurus praefert. Thuribulum, Austrinus piscis. Cetus. Aqua, quae ab aquario funditur. Flumen quod ab Orionem defluit. Australis corona, quam nonnulli vraniscum vocauerunt, ac si a coelo diminutivum declines: & iuxta Hipparchum caduceus. In his quoque stellae quaedam propria sibi nomina vendicauerunt: quippe lucida stella, quae in Procyone cernitur, Procyon appellatur. Quae vero in ore canis conspicuo splendore aspicitur, quodque aestus incrementa secum afferre putatur canis eodem, quo totum signum, nomine censetur. Ad sidus quod in summo Argus gubernaculo fulget, Canobus nominatur.

minatur. Hic in Rhodo ægrè conspi-
citur, aut certe ab editis locis. In Ale-
xandria verò prorsus non cernitur:
vtpote vix quarta signi portione
supra Horizontem
extante.

Proclisphæræ Finis.

Pa 2175a

3
ULB Halle
003 565 440

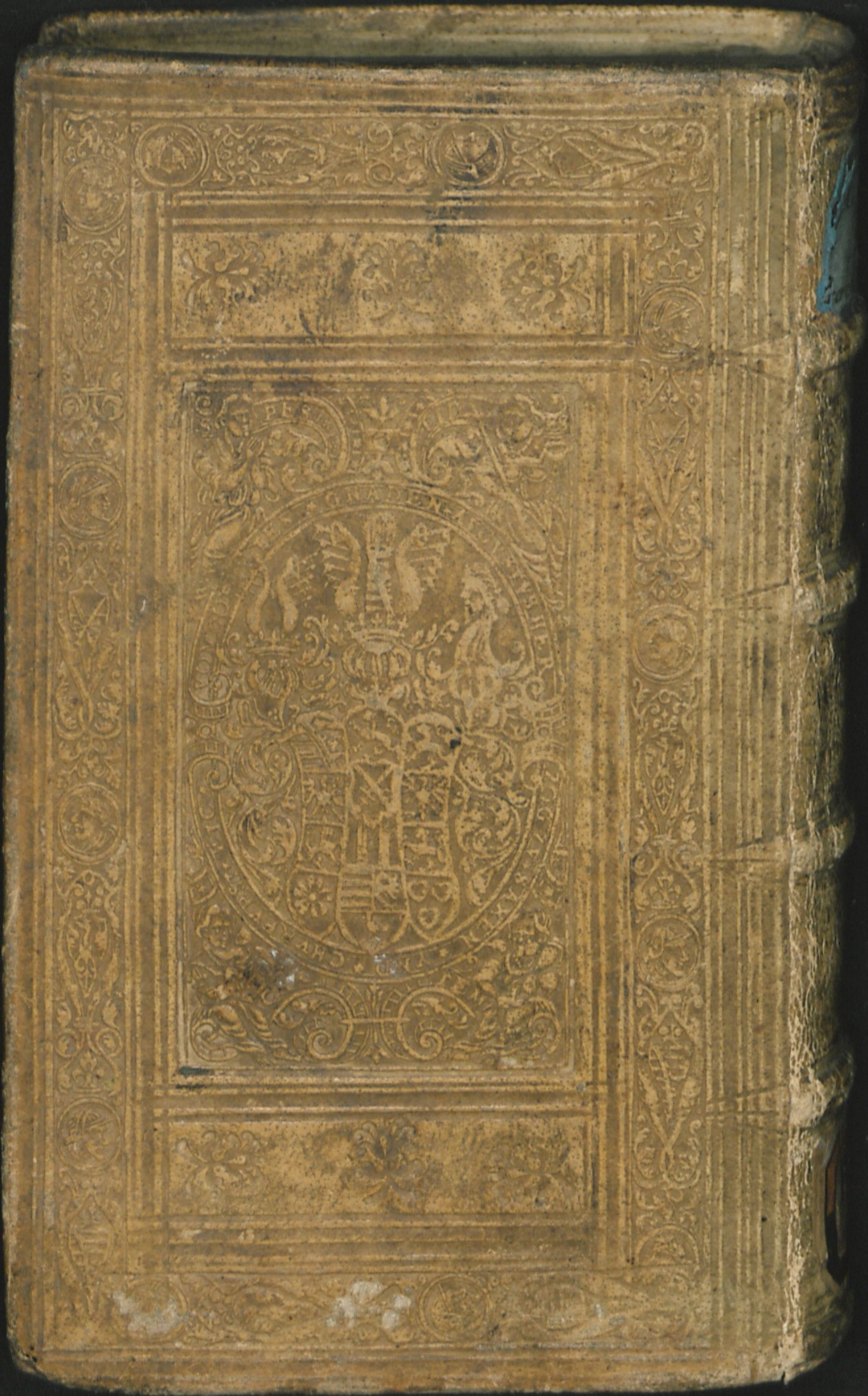

f

l.

1007

110

B.I.G.

Farbkarte #13

4
69 2331
PROCLI
SPHÆRA.

LIPSIÆ
Officina Typographica
Abrahami Lambergi.

ANNO M. DC.

